

AZ ÉRVELÉS ÉS MEGGYŐZÉS MŰVÉSZETE

Deli Eszter

eszter34@gmail.com

**Aczél Petra: *Neked van igazad? Érvéles és meggyőzés a gyakorlatban.*
Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2017.**

Könnyű ma szónoknak lenni. Olyan világot élünk, ahol a folytonos, már-már kényszeres kifejezés által mindenki egyszerre válik rétorrá és közönséggé, alkotóvá és befogadóvá. A részvételi kultúra megköveteli a szüntelen jelenléte és véleménynyilvánítást, a retorika pedig amúgy is ott él mindenben, ami fontos nekünk, mindenben, ami számít. Megjelenik a családi vacsoránál, a rég nem látott barátok beszélgetésében, a kedvesünkkel töltött pillanatokban, vagy akár a virtuális világ egy-egy kommentjében. Teljes alkotói szabadságot élvezünk tehát életünk minden aspektusában.¹ De hová vezet mindez? Valóban olyan könnyű ma szónoknak lenni? Az, hogy számtalan platformon gyakorolhatjuk a meggyőzés folyamatait, vajon tapasztalt rétorrá, igényes vitapartnerre tesz bennünket?

Korántsem. Mert a sok válasz és kevés kérdés kultúrájában csak a hatalom megszerzése és a másik fél leigázása számít. Szeretjük gondolatainkat, és ha kell, tűzön-vízen át védjük azokat. Pedig az érvelés művészete ma sem erről szól: a retorika nem a győzelem, hanem a másik iránti barátság és szeretet nyelve, a nyitottság és konfliktuskezelés szellemi kalandja. A retorika olyan társas tevékenység, amely teremt és nem pusztít, mozgat és nem ledönt. Ezt a felfogást erősítve Aczél Petra *Neked van igazad?* című kiskönyve lépésről-lépésre vezeti be olvasóját az érvelés és meggyőzés folyamataiba, hangsúlyozva a meggyőző beszédhez szükséges hozzáállás, a kritikai gondolkodás és a jó beszédre való képesség fontosságát. A kézikönyv három pilléren nyugszik: a *Gondolkozz!*, *Beszéelj!*, *Vitázz!* hármasan, amelyeknek éles elválasztása a gyakorlatban ugyan nem lehetséges, egyenkénti elemzése azonban mindenképpen szükséges és üdvözlendő. A fejezetek sokszínűségét és sokoldalúságát – a minden részletre kiterjedő – elméleti keretrendszer mellett felsorakoztatott számtalan gyakorlati példa és feladat biztosítja.

Az első, *Gondolkozz!* szakaszban a szerző a témamegjelölést érintő potenciális hibákra, a hangzatos, mégis homályos állítások veszélyeire hívja fel a figyelmet. Nem érdemes olyan vitába belemennünk – javasolja – amelynek témamegjelölése ködös, túl komplex vagy túl általános, esetleg nem közelíthető meg két oldalról. Érvelésünkért kötelességünk felelősséget vállalni, így fontos, hogy csak olyan témában nyilatkozzunk, amelyet értünk, amelyet feltáró kérdésekkel részekre tudunk bontani, majd logikai érveléssel újra tudunk építeni, és amellyel kapcsolatosan lehetőségünk van az álláspontunk kialakításához szükséges megerősítő bizonyítékok összegyűjtésére, feltárására. A retorikai beszéd magvát a tétel megfogalmazása és bizonyítása adja, így nem is reménykedhetünk abban, hogy minőségi indoklás nélkül sike-

¹ Aczél Petra – Andok Mónika – Bokor Tamás: *Műveljük a médiát!* Budapest, Wolters Kluwer, 2015. p. 148.

resek lehetünk egy érvelő felszólalásban. A *Gondolkozz!* fejezet tehát a megszólalás előtti anyaggyűjtésre, a téma alapos felboncolására, gondolataink összegyűjtésére, megalapozására, majd felépítésére biztatja az olvasót, előre felkészítve a másik oldal érveire való válaszadásra, a cáfolás megfogalmazására. A szerző ezt a szakaszt a legózáshoz hasonlítja: gondolataink darabkái már ott vannak előttünk, a képzeletünkben már tudjuk, mit fogunk mondani, csak össze kell állítanunk őket. Nem puzzle-ről vagy kirakósról van szó, hiszen egy-egy elemnek több helye is lehet az érvelésben, arra kell tehát törekednünk, hogy gondolati építményünk a legillőbben, legszebben és legstabilabban álljon.

A logikai alapok és tiszta összefüggések feltárását, valamint a meggyőző felszólalásra való felkészülést követően eljött az ideje, hogy valóban megszólaljunk. A *Beszélj!* fejezetben Aczél Petra erre készíti fel olvasóját. A retorikus beszéd nagyban támaszkodik az intellektuális találékonyságra, a kreatív szónoki megoldásokra és frappáns válaszokra. Ebben a szakaszban a legerősebb az ethosz és a pátosz, itt van alkalom a szónoki teljesítmény költői képeken, szófordulatokon keresztül történő bemutatására. A szónoknak meg kell mutatnia mindazt, ami új: új megközelítéseket, új nyelvet, új célokat és javaslatokat a közös tudáshoz, az ismert kérdéshez. Ehhez pedig szükség van egy ötletre, egy apró színfoltra, amellyel megragadhatjuk közönségünk figyelmét, képzelőerejét és érzelmeit egyaránt. Ez lesz beszédünk középpontja, így egy olyan ragadós ötlettel kell előrukkolnunk, amely egyszerre lényegi és egyszerű, kézzelfogható és szemléletes, mégis a váratlanság erejével hat. A kiszámíthatatlanság segíti a szónokot, hogy úgy *illeszkedjen* a normákhoz, közönségének szokásaihoz, hogy ugyanakkor el is tér tőlük, ezáltal megteremtve a közös, katarikus retorikai pillanatot. Ne felejtjük azonban, hogy egy meggyőző felszólalás csak akkor lehet sikeres, csak akkor működhet, ha közben magunkra is ugyanúgy hatunk: saját hangunkkal szóljunk a többiek nyelvén (ethosz), őszinte érzellemmel forduljunk másokhoz (pátosz), a tiszta logikára, pontos összefüggésekre támaszkodva (logosz).

Végezetül elérkeztünk a *Vitázz!* fejezethez. A vita szóhoz napjainkban negatív konnotáció társul, a szerző azonban egy új megközelítés elfogadására invitál bennünket: a vita minden emberi kapcsolat és kommunikáció kreatív forrása. A vita a tudás és ismeretek elsőszerű termelője, a kritikai gondolkodás ösztönzője és a figyelem–fegyelem párosának megalapozója. Nem jár azonban kockázat nélkül. Gyakran előfordul, hogy a célok és eszközök megválasztása alapján a vita maró, személyeskedő veszekedésbe fordul át, amely visszafordíthatatlan károkat eredményezhet. Hogy ezt elkerüljük, különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a vita tárgyát mindig elfogulatlanul határozzuk meg, kerülve a minősítéseket, érzelmi hatásokat. Legyen szó tény-, érték- vagy tettekőzpontú vitáról, a helyes döntés meghozatalához pontos célkitűzésre, elfogulatlan, józan figyelemre, jó kérdésekre és elemzői magatartásra van szükség. Ahhoz pedig, hogy mindezt ne csak az elmélet szintjén sajátítsuk el, hanem a gyakorlatban is képesek legyünk alkalmazni, Aczél Petra a TED.com előadásait idézi, bemutatja a legnépszerűbb érvelési hibákat, a retorika alakzatait, az Egyesült Államok közügyeket érintő középiskolai nyilvános vitaversenyeinek szerkezetét, vagy éppen a brit parlamentáris vita különlegességeit. A könyv végén ezenkívül témaköröket javasol érvelő beszédekhez, valamint elemezhető, tanulmányozható felszólalásokat is kínál a nagyobb jártasság megszerzése érdekében.

A fentiekben részletezett számos apró lépés, követendő szabály és megkötés után azt mondhatjuk, nem könnyű ma szónoknak lenni. Sosem volt az. A retorikai kommunikáció (implicit vagy explicit módon) minden társas cselekvésünk alapja, a közös valóság megteremtője és reprodukálója.² És hogy ez a kis könyv segíthet-e eligazodni a világban, amelyben élünk, a kapcsolatokban, amelyeket ápolunk, és saját gondolatainkban, amelyekkel másokra hatunk? Ha úgy gondolod, igen, akkor *Neked van igazad*.

² Aczél Petra: *Médiaretorika*. Magyar Mercurius Kiadó, 2012, p. 14.